

УДК 339.543

**РОЗВИТОК МОЖЛИВОСТЕЙ ЗАСТОСУВАННЯ
АДМІНІСТРАТИВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ КОРИГУВАННЯ МИТНОЇ
ВАРТОСТІ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ
ОПЕРАЦІЙ****Бугас Н.В., к. е. н.
Герасименко Г.О.***Київський національний університет технологій та дизайну*

У статті розглянуто основні методи застосування та визначення митної вартості на практиці, а саме застосування адміністративних інструментів коригування митної вартості товарів легкої промисловості. Визначено, що одним із найбільш поширених способів впливу держави при контролі зовнішньоторговельних угод є коригування митної вартості шляхом адміністративного регулювання ціни при здійсненні експортно-імпорتنих операцій. Доведено, що найбільш поширеними способами коригування митної вартості є функціонування системи індикативних і мінімальних цін, так як індикативні ціни застосовуються з метою контролю експорту, а мінімальні регулюють, насамперед, імпорт товарів. В роботі описано механізм визначення митної вартості товарів легкої промисловості, які перевозяться через митний кордон України. Автором зазначається, що у разі наявності у органу доходів та зборів достатніх підстав для застосування резервного методу визначення митної вартості товарів, числове значення митної вартості на однакові товари (вироблені одним виробником, доставлені в Україну на однакових умовах поставки та які знаходяться в інших однакових умовах зовнішньоекономічної діяльності) буде однаковим на всій митній території України. Насамкінець хотілося б зазначити, що на сьогодні питання визначення та підтвердження митної вартості товарів при імпорті є одним з найактуальніших у сфері взаємин суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності з митними органами України.

Ключові слова: митна вартість, адміністративні інструменти, експортно-імпорتنі операції, індикативні ціни, мінімальні ціни, митний тариф.

UDC 339.543

**CAPACITY DEVELOPMENT OF ADMINISTRATIVE TOOLS FOR
CUSTOMS VALUE ADJUSTMENT AT EXPORT-IMPORT
OPERATIONS****Bugas Natalia, PhD in Econ.Sc.
Herasimenko Ann***Kyiv National University of Technologies and Design*

The article describes the main methods and applications of determining the customs value in practice, particularly the use of administrative tools for customs value

© Бугас Н.В., к. е. н., Герасименко Г.О., 2015

adjustment of light industry goods. It has been determined that one of the most common ways of state influence in the control of foreign trade transactions is the customs value by means of administrative price regulations at export-import operations. It has been proved that the most common methods of customs value revision is the system of indicative and minimum prices, where the indicative prices are used to control exports and the minimum ones are used to control imports. The article describes a mechanism for determining the customs value of light industry goods, which are transported via the customs border of Ukraine. It has been defined that in case the department of revenues and duties has sufficient grounds for the application of the reserve method for determining customs value of goods, the amount of customs value for identical goods (produced by the same manufacturer, delivered to Ukraine on the same terms and conditions which are in equal conditions of foreign economic activity) will be the same throughout the customs territory of Ukraine.

Keywords: customs value, administrative tools, export-import operations, indicative prices, minimum prices, customs tariff.

Актуальність проблеми. Митна вартість при імпорті товарів є базою для оподаткування, у зв'язку з чим навіть незначне її завищення митними органами спричиняє автоматичне збільшення суми податків, які суб'єкт підприємницької діяльності має сплатити до бюджету. З урахуванням чого підприємці, які імпортують товари з метою їх вільного використання на території України, повинні ретельно підходити до підготовки та подання документів до митного органу під час здійснення митного очищення товару. Отже, нами пропонується розглянути основні питання, пов'язані з порядком заявлення митної вартості товарів при імпорті та можливими проблемами під час її обґрунтування.

Аналіз останніх наукових досліджень з досліджуваної проблеми. Основне призначення митної вартості товарів — бути базою для розрахунку митних платежів, наявність загальнодоступної методики і встановлених правил визначення митної вартості ставить усіх учасників ЗЕД у рівні умови і дозволяє істотно підвищити ступінь визначеності при організації зовнішньоторговельних операцій, заздалегідь прорахувати всі необхідні економічні параметри укладених угод. Поняття митної вартості є однією з найбільш важливих категорій не тільки в системі митного оподаткування, але й у системі митного контролю та митного оформлення. Це пов'язано, насамперед, з

ключовою роллю, яку відіграє митна вартість у системі митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Значний внесок у вдосконалення митного регулювання зробили такі вчені-економісти, як: О. Лук'яненко, О. Гребельник, Б. Росінський, М. Шестаков, О. Крестьянінов, А. Дубиніна, Ф. Жорін, І. Звягіна, П. Романюк, С. Сорокіна, С. Терещенко та ін. Але недостатньо відпрацьовані питання щодо механізму застосування методів визначення митної вартості на практиці, а саме застосування адміністративних інструментів коригування митної вартості. Тому впровадження методів обчислення митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України, потребують подальших наукових досліджень і розробок.

Метою даної роботи є вивчення механізму визначення митної вартості товарів легкої промисловості, які перевозяться через митний кордон України.

Викладення основного матеріалу дослідження. Можливість застосування різних числових значень митної вартості до одного і того ж товару в різні територіальних органах доходів і зборів призводить до того, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності перед митним оформленням імпортованих товарів через корупційні шляхи шукають той орган доходів і зборів, де митне оформлення товарів можна буде здійснити за мінімальною митною вартістю, іноді навіть нижчою [1]. З метою вирішення зазначених проблем, пропонується визначити, що у разі наявності у органу доходів та зборів достатніх підстав для застосування резервного методу визначення митної вартості товарів, числове значення митної вартості на однакові товари (вироблені одним виробником, доставлені в Україну на однакових умовах поставки та які знаходяться в інших однакових умовах зовнішньоекономічної діяльності) буде однаковим на всій митній території України. Таке єдине числове значення митної вартості буде мати назву «середня (зіставна) ціна». Крім основного призначення, митна вартість прямо або побічно використовується також і для інших митних цілей:

- ведення митної статистики;
- перевірки обґрунтованості ціни товару при бартерних угодах;
- контролю за еквівалентністю зустрічних товарних відправлень;

- здійснення валютного контролю при проведенні експортно-імпортних операцій;
- контролю за дотриманням встановлених вартісних квот.

Крім забезпечення реалізації чисто фіскальних функцій, наявність механізму визначення і контролю митної вартості сприяє вирішенню завдань побудови ринкової економіки шляхом створення рівних конкурентних умов для господарюючих суб'єктів-всі учасники ЗЕД ставляться в рівні умови щодо правил розрахунку встановлених законом мит і податків при ввезенні товарів. Відсутність чітко визначених норм функціонування митної вартості зумовлює не тільки зниження фіскальних надходжень, але й створює сприятливе середовище для тінізації економічних відносин у митній системі.

Багато проблем вітчизняної легкої промисловості виникли через те, що пріоритети віддано не виробництву, а торгівлі, і здебільшого іноземними товарами. До подолання цієї тенденції ще далеко. Помітні зусилля останнього часу створити умови для розвитку галузі — розрізнені й не системні. Податковий кодекс у нинішньому вигляді може хіба що згладити гостроту проблем. Працівники галузі досить стримано оцінюють, здавалося б, значну пільгу, згідно з якою підприємства легкої промисловості на десять років звільняються від податку на прибуток. Для такого скептицизму є підстави. Річ у тому, що більшість підприємств, котрі працюють прозоро, не мають можливості цей прибуток заробити. Оскільки в країну прибувають контрабандні товари, дешевий секонд-хенд. За такого стану справ махінатори, реалізуючи товари невідомого походження, заганяють легальних виробників у безвихідь. Тому «легковики», узявши на озброєння прийняту на недавньому з'їзді резолюцію, наполягають, щоб встановити для всіх виробників рівні умови на внутрішньому ринку. Список запропонованих змін у Податковий кодекс починається з пропозиції забезпечити контроль на етапі реалізації товарів, чітко визначаючи їхнє походження. Справа не проста, і зрушити її з мертвої точки можна тільки спільними зусиллями виробників та контрольних органів. З цією метою на з'їзді підприємств легкої промисловості було підписано угоду між асоціацією «Укрлегпрому» та департаментом Державної митної служби, спрямовану на спільну діяльність задля «оперативного подолання тіньових механізмів під час ввезення на митну територію країни товарів

легкої промисловості». Судячи з повідомлень із місць, угода вже працює: митники почали краще розрізняти, що ввозиться в країну — товари чи сировина і обладнання [2].

Держава, використовуючи різні методики визначення митної вартості, може посилювати фіскальну спрямованість митних платежів, застосовуючи, наприклад, комбіновані ставки мита, може стимулювати товаропотік у певному напрямі або, навпаки, перешкоджати імпорту чи експорту товару у випадках формування митної вартості на адміністративно-фіксованій системі цін (мінімальні чи індикативні ціни) [3].

Країни з перехідною економікою, до яких відносять й Україну, як і країни, що розвиваються, повинні приділяти особливу увагу зовнішнім джерелам надходження коштів до державного бюджету, оскільки процеси перебудови в економіці, як правило, пов'язані з тимчасовим спадом виробництва, а це звужує базу податкових надходжень за рахунок внутрішніх джерел. Крім того, створення ефективних механізмів контролю об'єктів оподаткування й збору податків вимагає певного часу. У сфері зовнішньоекономічної торгівлі цього досягти легше порівняно з внутрішніми об'єктами оподаткування.

Одним із найбільш поширених способів впливу держави при контролі зовнішньоторговельних угод є коригування митної вартості шляхом адміністративного регулювання ціни при здійсненні експортно-імпортних операцій. Особливого поширення даний інструментарій митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності набув у країнах з перехідною економікою. Це пов'язано з тим, що, з одного боку, це досить простий з точки зору адміністрування спосіб контролю за експортом чи імпортом товарів і досить ефективний — з іншого, оскільки не потребує значних затрат для створення додаткових державних структур, тому що основне функціональне завдання з контролю виконують митні органи.

Найбільш поширеними способами коригування митної вартості є функціонування системи індикативних і мінімальних цін. Індикативні ціни застосовуються з метою контролю експорту, а мінімальні регулюють, насамперед, імпорт товарів [5]. Ми вважаємо, що в першу чергу слід акцентувати увагу на двозначності визначення індикативних цін. З одного боку, завищення ціни товару, що неминуче при застосуванні індикативних цін на експорт, знижує попит на даний товар на зовнішньому ринку. З

іншого – значне заниження вартості експортованого товару зумовлює його продаж за демпінговими цінами, що призводить до збитків. Тому точність визначення індикативних цін при експорті товарів набуває значної вагомості і потребує наукового обґрунтування.

Функцію підготовки індикативних цін було покладено на Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків України у зв'язку з відсутністю у державі певної інформаційно-консалтингової структури, яка могла б отримувати та аналізувати первинну інформацію про стан кон'юнктури світових товарних ринків з подальшим інформуванням через друковані засоби державних, виробничих та комерційних структур. Цей захід зіграв свою позитивну роль у використанні індикативних цін при підвищенні ефективності експорту як для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, так і для держави загалом, коли через різницю внутрішніх і зовнішніх ринкових цін на аналогічні товари та певне співвідношення карбованця до долара США окремі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності здійснювали експортно-імпорتنі операції на вкрай не вигідних для держави умовах, залишаючи частину валютних коштів за кордоном, що призвело у ряді випадків до антидемпінгових санкцій.

Митне оформлення товарів, на які мінімальна вартість встановлена Кабінетом Міністрів України [4], має свою специфіку: у випадках, коли заявлена декларантом митна вартість декларованого товару більша, ніж встановлена мінімальна митна вартість, митні платежі нараховується та стягуються з суми, розрахованої в заявленій декларантом фактичній митній вартості; у випадках, коли заявлена митна вартість товару з урахуванням вимог Порядку визначення митної вартості менша величини встановленої мінімальної митної вартості, при розрахунку основи нарахування митних платежів, яка зазначається в графі (47) вантажної митної декларації, за митну вартість приймається мінімальна митна вартість, яка зазначена у відповідній постанові Кабінету Міністрів України про встановлення рівня мінімальної митної вартості [2].

Отже, якщо раніше при визначенні митної вартості товарів митні органи керувались ст. 16 Закону України «Про Єдиний митний тариф», користуючись в основному довідниковими цінами провідних країн-виробників, то після прийняття відповідних нормативних документів

відносно конкретних товарів підставою для визначення розмірів належних платежів стала мінімальна митна вартість.

Позитивним наслідком даного нововведення стало часткове усунення суперечностей, що виникали між імпортерами та митними органами при декларуванні товарів, коли ціна імпортованого товару з різних (у тому числі й об'єктивних) причин, була, на думку митників, заниженою. Негативним наслідком впровадження мінімальної вартості стало підвищення рентабельності контрабандних операцій з даних товарів. Індикатором цього є наявність на 20-25% нижчих цін на ринках на імпортні цигарки або алкогольні вироби.

Відміна мінімальної митної вартості у 2000 р. також не дала бажаного результату. Очікуване зниження ціни на дані товари не відбулося з таких причин: підприємства не зацікавлені в зменшенні маржі; правила гри на даному ринку визначаються кількома великими фірмами, які не зацікавлені у зниженні рівня рентабельності; митний тариф на телевізори розраховується залежно від розміру діагоналі екрана, тому мінімальна митна вартість впливає тільки на суму податку на додану вартість; складання електроніки є досить рентабельними операціями, що пов'язано не тільки з дешевою та кваліфікованою робочою силою, а й з географічним положенням України: з одного боку, західні країни, які є основним джерелом комплектуючих, і ринок збуту готових виробів, оскільки існує режим «вільної торгівлі» між країнами СНД — з іншого. І головне, що легальні операції не можуть конкурувати з нелегальними через існуючий податковий тягар [6].

Негативні наслідки заниження митної вартості розгортаються за принципом доміно: одне падіння породжує цілу серію структурних падінь. На основі митної вартості з цієї суми митники нараховують ПДВ, мито, акцизний збір та митні збори [7]. Отже, як свідчить досвід, саме це негативне явище призводить до значних помилок та прорахунків і в інших сферах регулювання. Існують дві основні причини свідомого заниження митної вартості – підприємці-імпортери уникають оподаткування, іноземні компанії ввозять товари за демпінговими цінами з метою захоплення ринку. Як відомо, одним із способів зменшення податкового навантаження при імпорті товарів на територію України є подання митним органам документів із заниженою вартістю вантажу. Інтеграція української економіки в європейську і

світову системи потребувала трансформації вітчизняного законодавства у напрямку імплетації окремих норм і положень до світових.

Проблема визначення митної вартості та уникнення зменшення її обсягів має кілька головних складових. До того ж вона характерна не лише для України. З проблемою визначення митної вартості стикаються й інші держави. Над її розв'язанням працюють фахівці в галузі міжнародної торгівлі вже не одне десятиліття. Адже вона пов'язана з багатьма чинниками й напрямками політики державного регулювання. Від визначення митної вартості безпосередньо залежить і посилення фіскальної спрямованості митних платежів, і стимулювання й спрямування у певному напрямі товаропотоків, і, за потребою, додатковий протекціоністський бар'єр на шляху імпортованих товарів.

Загалом же процес визначення митної вартості можна умовно розділити на три основні складові: економічну, правову та організаційно-технологічну. Економічна складова включає в себе поняття митної вартості і її призначення, систему визначення митної вартості, цінову інформацію, а також порядок нарахування, сплати та стягнення митних платежів. Правова складова містить нормативно-правову базу, правила використання інформації, а також права та обов'язки декларанта і митного органу. Організаційно-технологічна складова визначає процедуру декларування та форму декларації митної вартості, порядок визначення та декларування митної вартості, а також технологію контролю митної вартості та її коригування.

Первинною основою для визначення митної вартості відповідно до положень Митного кодексу є контрактна ціна, тобто ціна, яка фактично сплачена або підлягає сплаті за товари з урахуванням певних конкретних елементів, що формують частину вартості для митних цілей (наприклад, витрати на транспортування до місця ввезення на митну територію) [8]. Це застосовується у разі, коли такі витрати відбулися, але не включені до вартості, що підлягає сплаті згідно з контрактом. Якщо митна вартість не може бути визначена на підставі контрактної вартості, кодексом передбачено визначення митної вартості із застосуванням одного з п'яти методів шляхом їхнього послідовного застосування. Запроваджується й декларування митної вартості. Заповнивши декларацію та поставивши на ній свій підпис, декларант несе відповідальність за правильність визначення митної вартості.

Висновки. Насамкінець хотілося б зазначити, що на сьогодні питання визначення та підтвердження митної вартості товарів при імпорті є одним з найактуальніших у сфері взаємин суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності з митними органами України. У прагненні виконати фіскальну функцію в межах затвердженого бюджетного плану в переважній більшості випадків інтереси наповнення державного бюджету беруться за основу. При цьому нехтують законними правами та інтересами підприємств-імпортерів, і це незважаючи на те, що порушені в цій статті проблемні питання вже давно обговорюються на всіх рівнях виконавчої влади. Але, враховуючи різну спрямованість інтересів влади та бізнесу, до згоди між ними, на жаль, ще далеко.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний сайт Рахункової палати України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>.
2. Важкі будні легкої промисловості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua>.
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Кабінету міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
5. Сучасні тенденції реалізації митної політики України / Г. Стирнік, Я. Базилюк [Електронний ресурс] — <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Juni/3.htm>
6. Куліш А. М. Удосконалення митного законодавства України як фактор підвищення ефективності діяльності правоохоронної системи / А. М. Куліш // Фінансове право. — 2009. — № 1. — С. 296-300.
7. Офіційний сайт Державної митної служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua/>
8. Урядовий портал України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/>